

۲۴۹۱۰۹۴

اندیشه سبز در اقتصاد

نوشته: ویلیام دی. نوردهاوس

www.ketab.ir

برگردان: علی حبیبی

سرشناسه

نوردهاوس ، ویلیام دی (1941) William D. Nordhaus

اندیشه سبز در اقتصاد / نوشته: ویلیام دی. نوردهاوس / برگردان: علی

حبیبی

عنوان و پدیدآور

تهران: نشر نور علم، ۱۴۰۲.

مشخصات نشر

The Spirit of Green; The Economics of Collisions and Contagions in a Crowded World; 2021.

عنوان انگلیسی

۴۶۲ ص. مصور. نمودار.

مشخصات ظاهری

۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۵۵۰-۶

شابک

رشد اقتصادی -- جنبه‌های زیست محیطی

موضوع

Economic development -- Environmental aspects

تغییرات اقلیمی -- جنبه‌های اقتصادی

Climatic changes -- Economic aspects

کاهش گازهای گلخانه‌ای -- جنبه‌های اقتصادی

Greenhouse gas mitigation -- Economic aspects

بهره‌وری صنعتی

Industrial productivity

تغییرات اقلیمی -- جنبه‌های اجتماعی

Climatic changes -- Social aspects

حبیبی، علی، ۱۳۴۴، مترجم.

شناسه افزوده

حبیبی، سیاوش، ۱۳۷۳، ویراستار.

شناسه افزوده

HD ۷۵/۶

رده بندی کنگره

۳۳۸/۹۲۷

رده‌بندی دیویی

۹۲۲۶۰۵۲

ش کتابشناسی ملی

نشر نور علم: تهران- انقلاب- خ ۱۲ فروردین- پلاک ۲۹۰- تلفن: ۶۶۹۵۷۰۲۱ و ۶۶۴۰۵۸۸۰

فروشگاه: خ ۱۲ فروردین- پلاک ۲۹۰- کتاب چرتکه و نور علم -- ۰۹۱۲۲۰۷۹۸۴۹ - ۶۶۱۷۴۹۱۰

پخش: قلم سینا - انقلاب - ۱۲ فروردین - ساختمان ۲۸۶ - تلفن ۶۶۹۵۷۰۲۱ و ۶۶۹۵۷۱۲۰

نشانی وب سایت - <https://www.modiranketab.ir>

آدرس پیج اینستاگرام - @modiranketab

نام کتاب: اندیشه سبز در اقتصاد

نوشته: ویلیام دی. نوردهاوس

برگردان: علی حبیبی

ویراستار: سیاوش حبیبی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۵۵۰-۶

چاپ و صحافی: سورنا

ناشر: نور علم

شمارگان: ۲۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲

قیمت: ۲۹۰۰۰۰ تومان

در صورت عدم دسترسی به کتاب‌ها، از طریق تماس با شماره ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتاب‌ها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می‌شود.

فهرست مطالب

۹	دیباچه مترجم
۱۵	فصل ۱ پیش گفتار
۲۱	بخش نخست بنیان‌های جامعه سبز
۲۳	فصل ۲ پیشینه جنبش سبز
۳۹	فصل ۳ اصول جامعه سبز
۵۳	فصل ۴ کارآیی جامعه سبز
۷۳	فصل ۵ سامان‌بخشی آثار جانبی
۸۷	فصل ۶ فدرالیسم سبز
۹۷	فصل ۷ انصاف سبز
۱۱۵	بخش دوم پایداری در جهانی پرمخاطره
۱۱۷	فصل ۸ اقتصاد سبز و مفاهیم پایداری
۱۳۱	فصل ۹ حسابداری ملی سبز
۱۴۹	فصل ۱۰ جاذبه تمدنهای بیرونی
۱۷۱	فصل ۱۱ همه‌گیریه‌ها و سایر فجایع اجتماعی
۱۹۵	بخش سوم رفتارگرایی و اصول سیاسی جامعه سبز
۱۹۷	فصل ۱۲ رفتارگرایی به مثابه دشمن جامعه سبز
۲۱۵	فصل ۱۳ نظریه سیاسی جامعه سبز
۲۳۱	فصل ۱۴ اصول سیاسی جامعه سبز در عمل
۲۵۵	فصل ۱۵ برنامه سبز جدید

۲۶۷	بخش چهارم چشم‌انداز اقتصادی و اجتماعی جامعه سبز
۲۶۹	فصل ۱۶ مفهوم سود در اقتصاد سبز
۲۸۳	فصل ۱۷ مالیات‌های سبز
۳۰۷	فصل ۱۸ پی‌آمد جانبی دوگانه نوآوری سبز
۳۳۵	فصل ۱۹ اخلاق فردی در جهان سبز
۳۵۳	فصل ۲۰ شرکت‌های سبز و مسئولیت اجتماعی
۳۷۵	فصل ۲۱ مالیه سبز
۳۹۳	بخش پنجم جامعه جهانی سبز
۳۹۰	فصل ۲۲ سیاره سبز؟
۴۱۳	فصل ۲۳ پیمان‌های آب‌وهوایی برای پشتیبانی از سیاره
۴۳۱	بخش ششم انتقادات و ملاحظات پایانی
۴۳۳	فصل ۲۴ نگاه بدبین‌ها به جامعه سبز
۴۵۷	فصل ۲۵ مروری بر اندیشه سبز

دیباچه مترجم

در سال‌های اخیر، تغییرات اقلیمی و گرمایش جهانی به یکی از مهم‌ترین چالش‌های زیست‌محیطی در جهان تبدیل شده است. با آغاز انقلاب صنعتی در دهه ۱۸۵۰ میلادی و در ادامه نیز با شتاب گرفتن مصرف سوخت‌های فسیلی توسط بشر، به‌ویژه در نیمه دوم سده بیستم، جهان با پدیده تغییرات اقلیمی نامتعارف ناشی از افزایش بی‌رویه گازهای گل‌خانه‌ای، به‌ویژه دی‌اکسید کربن، در جو زمین و گرمایش جهانی روبه‌رو شد. منظور از تغییرات اقلیمی، تغییرات درازمدت دما و الگوهای متعارف آب‌وهوا در یک منطقه خاص یا در سطح جهان است، که در طول تاریخ سیاره زمین به‌طور پیوسته و با روندی آهسته طی صدها و هزاران سال صورت می‌گرفته است. اما تغییرات اقلیمی‌ای که جهان هم‌اکنون با آن روبه‌روست به‌طور گسترده‌ای از فعالیت‌های انسانی تأثیر می‌پذیرد. کارشناسان حوزه اقلیم هشدار داده‌اند که در صورت عدم دستیابی به یک توافق فراگیر بین‌المللی برای کاهش چشم‌گیر انتشار گازهای گل‌خانه‌ای تا سال ۲۰۳۰، حدود ۱۰ میلیون نفر از مردم جهان، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه و فقیر، بر اثر افزایش شدید دما جان خود را از دست خواهند داد. همچنین، پژوهش‌گران تأکید می‌کنند که در این شرایط ممکن است تولید محصولات کشاورزی تا سال ۲۰۵۰ حدود ۳۰ درصد کمتر شود، در حالی که با ادامه روند کنونی رشد جمعیت جهان و مصرف مواد خوراکی، میزان تقاضا برای این مواد حدود ۵۰ درصد بیشتر خواهد شد. افزون بر این، تغییرات اقلیمی همچنین با پیشامدهای آب‌وهوایی ویران‌گر دیگری چون افزایش بسامد و شدت توفان‌ها، سیل، بارش‌های نامتعارف باران و برف، و آتش‌سوزی‌های طبیعی همراه است.

نخستین بار، باشگاه رم^۱ بود که در سال ۱۹۷۲ با انتشار گزارشی با عنوان «محدودیت‌های رشد»^۲، ضمن اشاره به فشارهای ناشی از گسترش فعالیت‌های اقتصادی بشر بر محیط زیست و منابع طبیعی جهان، موجب

۱- باشگاه رم (Club of Rome) یک اندیشکده بین‌المللی است که اندیشیدن به مجموعه متنوعی از مسائل کلان جامعه بشری را در دستور کار خود قرار داده است. این اندیشکده در سال ۱۹۶۸ توسط حدود ۳۰ نفر از اندیشمندان و سیاستمداران سرشناس کشورهای مختلف راه‌اندازی شد و در سال ۱۹۷۲ به واسطه چاپ گزارش معروف

«محدودیت‌های رشد» به شهرت رسید- م

۲- The Limits to Growth

شکل‌گیری احساس زیر سؤال رفتن پایداری رشد اقتصادی شد.^۱ از آن پس، اندیشمندان حوزه‌های مختلف، از متخصصان اقلیم‌شناس گرفته تا اقتصاددان‌ها و جامعه‌شناسان و متخصصان علوم سیاسی، تلاش کرده‌اند تا به نمایش پی‌آمدهای زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی، و سیاسی تغییرات اقلیمی و ارائه راه‌حل‌های تخصصی برای مقابله با این پی‌آمدها، اهمیت موضوع و ضرورت انجام اقدامات پیش‌گیرانه را به سیاست‌مداران و سیاست‌گذاران کشورها گوشزد نمایند.

تاکنون، نتیجه پژوهش‌ها و مطالعات اندیشمندان و اندیشکده‌های گوناگون در سراسر جهان به شکل کتاب‌ها و گزارش‌های علمی متعددی به چاپ رسیده است. کتاب پیش رو نیز از جمله جدیدترین کتاب‌هایی است که در حوزه تغییرات اقلیمی نوشته شده است. ویلیام نوردهاوس^۲، نویسنده کتاب، استاد اقتصاد دانشگاه پیل^۳ است که به‌خاطر پژوهش‌های ارزنده خود در حوزه اقتصاد تغییرات اقلیمی^۴ در سال ۲۰۱۸ برنده جایز نوبل اقتصاد شد. وی که از جمله اقتصاددان‌های جریان متعارف^۵ به‌شمار می‌رود، در این کتاب تلاش کرده است تا نشان دهد که اگرچه وجود بازارهای خصوصی برای اطمینان از عرضه کافی کالاها و خدمات مورد نیاز جامعه ضروری بوده و بازار باید به عنوان اصلی‌ترین سازوکار تخصیص منابع و استفاده کارآمد از عوامل تولید در اقتصاد به کار گرفته شود، اما تنها این دولت که می‌تواند به اندازه کافی کالاهای عمومی مانند کنترل آلودگی و سلامت همگانی را فراهم کند. وی بر این باور است که به کمک سازوکارهایی چون قیمت‌گذاری آلودگی به کارگیری الگوهای تعیین سهمیه آلودگی و مبادله این سهمیه‌ها در بازار، و مالیات کربن، می‌توان ضمن مقابله با آثار جانبی فعالیت‌های اقتصادی، به رشد اقتصادی مورد نیاز برای حداکثر کردن رفاه نسل‌های کنونی و آیند نیز دست یافت.

^۱ - ویراست سال ۲۰۰۶ این کتاب، با عنوان محدودیت‌های رشد- به‌هنگام شده پس از ۳۰ سال، توسط مترجم کت حاضر و آقای فرزام پوراصغر سنگاچین ترجمه و در سال ۱۳۸۸ توسط مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت برنامه‌ریزی منتشر شد- م

البته، با توجه به پدیده جهانی شدن و گسترش فعالیت بنگاه‌ها در سطح بین‌المللی، نوردهاوس بر ضرورت هماهنگی سیاست‌های عمومی^۱ در سطح بین‌المللی، با هدف دستیابی به جهانی سبزتر، تأکید می‌کند، و برای اخلاق خصوصی و مسئولیت اجتماعی بنگاه‌ها نیز نقش مهمی قائل می‌شود. از آن‌جا که بیشتر گروه‌های طرفدار محیط زیست و به اصطلاح جنبش‌های سبز با دیده تردید به اقتصاد بازار می‌نگرند و تأکید آن بر پیگیری هر چه بیشتر رشد اقتصادی برای افزایش رفاه جامعه را گناهکار اصلی مشکل تغییرات اقلیمی و پی‌آمدهای ناگوار آن می‌دانند، یکی از هدف‌های نوردهاوس در این کتاب متقاعد کردن این گروه‌ها نسبت به قدرت بازار و سازوکارهای آن است، و این‌که با کمک این سازوکارها می‌توان منابع آلاینده را وادار کرد تا هزینه خسارت‌هایی را که به محیط زیست وارد می‌کنند بپردازند، به‌ویژه با تعیین قیمت‌هایی معادل هزینه واقعی این فعالیت‌ها.

حوزه مهم دیگری که در این کتاب مورد بحث قرار گرفته موضوع شکست تلاش‌های بین‌المللی برای جلوگیری از افزایش انتشار گازهای گل‌خانه‌ای است. نوردهاوس بر این باور است که این شکست‌ها ریشه در این دارد که توافق‌های بین‌المللی - از جمله پیمان کیوتو^۲ و موافقت‌نامه اقلیمی پاریس^۳ - فاقد ضمانت‌های اجرایی مورد نیاز هستند و با مشکل استفاده کشورهای از امکان سواری رایگان^۴ روبه‌رو می‌باشند. به همین دلیل، کشورهایی که به‌طور داوطلبانه انتشار گازهای گل‌خانه‌ای خود را کاهش می‌دهند، هزینه‌های بالایی می‌پردازند، اما در عمل منفعت چندانی از این کار به‌دست نمی‌آورند. در نتیجه، وی پیشنهاد راه‌اندازی یک «باشگاه» یا

^۱ - Public policies

^۲ - پیمان کیوتو (Kyoto Protocol) پیمانی بین‌المللی بود که در سال ۱۹۹۷ به تأیید ۱۶۶ کشور جهان رسید. براساس این پیمان کشورهای صنعتی متعهد شدند ضمن کاهش ۵۰ درصدی انتشار گازهای گل‌خانه‌ای خود، با ارائه کمک‌های فنی و مالی به کشورهای در حال توسعه و فقیر به این کشورها کمک کنند تا ضریب نفوذ استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر را افزایش دهند - م

^۳ - موافقت‌نامه پاریس (Paris Agreement)، که با نام پیمان پاریس نیز شناخته می‌شود، ذیل چارچوب پیمان‌نامه سازمان ملل در خصوص تغییرات اقلیمی و با هدف کاستن از انتشار گازهای گل‌خانه‌ای، سازگار کردن اقدامات بین‌المللی، و تأمین منابع مالی مورد نیاز برای اجرای موافقت‌نامه در سال ۲۰۱۵ از طرف نمایندگان ۱۹۵ کشور (از جمله ایران) در پاریس مورد گفت‌وگو قرار گرفت و با اجماع کامل به تصویب رسید. در ۲۲ آوریل ۲۰۱۶ (روز زمین) در مراسمی در نیویورک برای امضا معرفی شد. تا سال ۲۰۱۷، ۱۹۵ کشور این پیمان را امضا و ۱۴۷ نیز کشور آن را به تصویب مجالس قانون‌گذاری خود رساندند - م

^۴ - Free riding

«پیمان» آب و هوایی بین‌المللی - چیزی شبیه سازمان تجارت جهانی^۱ - را مطرح می‌کند، که اعضای آن به‌طور مشترک برای وضع مالیات کربن توافق کنند، و کشورهایی که به آن نمی‌پیوندند نیز جریمه شوند.

به‌طور خلاصه، نوردهاوس در این کتاب روش جدیدی از اندیشه سبز را ارائه می‌کند که می‌تواند به جامعه جهانی کمک کند تا، بدون قربانی کردن رشد اقتصادی و رفاه نسل‌های حال و آینده، بر بزرگ‌ترین چالش‌های خود غلبه کند. وی نشان می‌دهد که چگونه با بازنگری در مفاهیمی چون کارایی اقتصادی، پایداری سیاست‌گذاری، سود، مالیات، اخلاق فردی، مسئولیت اجتماعی بنگاه‌ها، امور مالی و موارد دیگر می‌توان اثربخشی و برابری را در جامعه بهبود بخشید. همچنین، راه‌حل‌های ویژه‌ای را در خصوص چگونگی قیمت‌گذاری کربن، پیگیری فناوری‌های کم‌کربن، طراحی یک نظام مالیاتی کارآمد، و شیوه‌های تقویت همکاری‌های بین‌المللی، ارائه می‌دهد.

بحران‌های زیست‌محیطی و اقلیمی که جهان با آن روبه‌روست بخش محیط‌زیست و منابع طبیعی ایران نیز، شاید حتی به‌گونه‌ای ناگوارتر، درگیر کرده است. خشک‌سالی‌های ماندگار، آتش‌سوزی جنگل‌ها زیست‌بوم‌های طبیعی، خشک شدن دریاچه‌ها و تالاب‌ها، هجوم ریزگردها به بخش‌های زیادی از کشور، بین رفتن تنوع زیستی و روبه‌رو شدن گونه‌های جانوری و گیاهی با خطر انقراض، افزایش بسماد و شدت وقوع سیلاب‌ها، برداشت بی‌رویه از سفره‌های آب زیرزمینی و وقوع خطر فرونشست زمین، افزایش احتمال کاهش تولید محصولات کشاورزی و به خطر افتادن امنیت غذایی، آلودگی هوای کلان‌شهرها و شهرهای صنعتی و وقوع مهاجرت‌های گسترده از مناطق زیست‌ناپذیر، ورود پساب‌های صنعتی و کشاورزی به منابع آب سطح و زیرسطحی، و بسیاری موارد دیگر، از جمله مشکلاتی هستند که ضرورت مقابله هرچه سریع‌تر با آن برانگیخته و جلوگیری از بروز خسارت‌های جبران‌ناپذیر به اقتصاد و ظرفیت‌های زیست‌محیطی و اقتصادی کشور و برقرار ماندن موازنه میان رفاه نسل‌های کنونی و آینده وجود دارد.

با وجود این که در سال‌های اخیر کتاب‌ها و مقالات فراوانی توسط اساتید و متخصصان حوزه اقتصاد و محیط زیست درباره بحران‌هایی که کشور را به‌طور جدی تهدید می‌کند نوشته شده و گردهمایی‌هایی متعددی توسط نهادهای دولتی مسئول و نیز بخش خصوصی برگزار شده است، اما به نظر می‌رسد هنوز جا برای اندیشه‌های علمی و نیز در دسترس قرار دادن مطالعات انجام شده توسط اندیشمندان و صاحب‌نظران بین‌المللی

در این حوزه وجود دارد. ترجمه کتاب حاضر نیز گامی کوچک در راستای یادآوری فوریت موضوع مشکلات زیست‌محیطی و ضرورت بازنگری در راهبردها، برنامه‌ها، و سیاست‌های اقتصادی و محیط زیستی کشور صورت گرفته است. امید است توصیه‌های ارائه شده در کتاب، به‌ویژه در زمینه به‌کارگیری سازوکارهای بازار در حوزه اقتصاد محیط زیست و نیز مشارکت در برنامه‌های بین‌المللی مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کشور قرار گیرد. همچنین، این کتاب می‌تواند به عنوان یک کتاب درسی مکمل نیز برای دروس اقتصاد بخش عمومی، اقتصاد محیط زیست، و اقتصاد کشاورزی توسط اساتید گرامی مورد استفاده قرار گیرد.

در این جا باید توضیحی درباره عنوان کتاب به آگاهی خواننده گرامی برسانم. عنوان اصلی کتاب روح سبز: اقتصاد تنش‌ها و همه‌گیری‌ها در جهانی آشفته^۱ است. با توجه به این که واژه روح سبز ممکن است برای خواننده فارسی‌زبان نامأنوس بوده و ارتباط برقرار کردن با آن دشوار باشد، در برگردان فارسی کتاب عنوان اندیشه سبز در اقتصاد برگزیده شد.

در پایان لازم می‌دانم از دوست عزیز و استاد ارجمند جناب آقای دکتر نادر مهرگان، مدیر محترم انتشارات نور علم، و همکاران گرامی ایشان در این موسسه که امکان انتشار این اثر را فراهم آوردند سپاس‌گزاری کنم. به‌ویژه باید قدردان پسر بزرگم، سیاوش، باشم که در مراحل مختلف ترجمه کتاب به من در ترجمه پاره‌ای از جملات دشوار و مبهم و پیدا کردن معادل فارسی مناسب برای برخی واژه‌های نو یاری رساند. بی‌تردید ترجمه کتاب دارای کاستی‌های فراوانی است. از تمامی صاحب‌نظران، اساتید، و دانش‌پژوهان گرامی درخواست می‌کنم دیدگاه‌ها، رهنمودها، انتقادهای و اصلاحات پیشنهادی خود را از طریق پست الکترونیکی و یا از طریق انتشارات نور علم به بنده منعکس نمایند.

علی حبیبی

ahabibi344@gmail.com

فروردین ۱۴۰۲

^۱ - The Spirit of Green: The Economics of Collisions and Contagions in a Crowded World